

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 29-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՈՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԲՈՒՆԱՐԵՍՏՈՒՄ

14 դեկ. 1949 թ., Պոլսքես

Սիրելի Արամ¹⁾,

Բացակայությունդ և կարոտդ՝ այսօր դարձյալ ինձ կթելադրեն խոսիլ հետդ. փափագս է տեղեկացնել քեզ մեր գաղութի հասարակական անցքերը, գիտնալով որ՝ հաճույք պատճառած պիտի ըլլամ, մասնակից ընելով քեզ հոգեկան մեր ապրումներուն, որոնց երջանկացնող վայելումն ունեցանք այս օրերս՝ հանդիսատես ըլլալով մեր կարոտալի Սովետական Հայաստանի 29-րդ տարեկիցի հանդիսությունը:

Անոնցմե մին տեղի տնեցալ եկեղեցւոյ մեջ իբր գոհաբանական, իսկ մյուսը՝ քեզ ծանոթ «Արո»ի, այժմ Պատրիարքարան մեջ, իբր փառատուն:

Երկու հանդիսություններն ալ շքեղ, անսախընթացորեն խուռներամ բազմությամբ, հետաքրքրական և հոգեպարար էին:

Համաժողովրդական այս վերաբերումը, որ արշալուստող մեր հայրենիքի հանդեպ հարգանքի տուրքն էր մեր գաղութին, ալլա ձևական ցույց մը չէր, ալլ Սովետական Հայաստանի գաղափարական կառուցվածքին օրէ օր ներգրավող ուժի լեռնացող ազդեցության արտադրանք: Հոգիներն և սրտերն ներս արմատացող խորունկ հարգանք մը, որ տշ միայն հայուն, ալլ նաև օտարներուն ալ կապարտողին հարգել ու փառաբանել զմայլելի նվաճումները Սովետական Հայաստանին...

Պատիւ և փառք զայն կերտողներուն և անոր վրանք տվողներուն...

Արամ՝ ջան, մի՛ զարմանա՛ր՝ երբ ըսեմ, թե քեզ երբեմն ծանոթ եղող թափթիւքներն ևս գիտակցության եկած են, այնքան որ ծախալուն եղան այս տարի տոնակատարությունները:

Հո՛ն էին ամենքը անխտիր, որոնց խոնս, հուզումնա, չկրցի գապել արցունքներս, ինքս ինձ հարցեր տալով. — Արդոք հավատա՞մ սա երևույթին, ա՛լ պիտի չկրնայի՞ն կոպիտ ետականության և կուլյր կրքին գործած ա-

վերները մեր մեջ և զգաստության շինարար շրջա՞նն է որ տկամ է...

Ու մեր մեջ սուղ արժող այս միասնակամությունը, որ ինչպես ըսի, իր սնունդը մեր Սովետական Հայրենիքի հաղթական վերելքի լույս տրեղեն կատարնա, ևս կհավատամ, թե ալլա գաղութին գաղութ ծախալուն կդառնա, վերջ ընելով շարաբերան վրկոցներուն և ամենքը, ամենքը հայ ծնողներն, պիտի նույնանան Սովետական Հայրենիքի գաղափարական միասնականության հրաշագործ հաղցին մեջ, առանց նկատի առնելու չար ու չոր գրոսի հուրաններն ու դավաճանները...

Բայց այս ավանա խորհրդածությունները թողունք և անցնինք մեր նպատակալին հանդիսությունը:

Ա. — ԳՈՀԱՐԱՆԱԿԱՆ ԱՂՈԹՔԸ

Նոյ. 27-ին, Պոլսքեղի եկեղեցին լիքն է խուռներամ հայ և օտար բազմությամբ: Հոն են նաև հայտնիներն ուծացող հին ու մանահայերը: Գոհաբանական աղոթքի պահն է: Մեր վիճակի երիտասարդ բարեխնամ առաջնորդը՝ Գեորգ. Վազգեն Ս. Վարդապետ, իրեն հատուկ ներգրավող քարոզով մը բացատրեց օրվան տոնակատարության նշանակությունը, մի առ մի թվելով Սովետական Հայաստանի հակալական նվաճումները ամեն մարգերու մեջ: Ականատեսի իր տպավորությունները հիշեց և տվավ թվեր ու չափեր այդ նվաճումներն, զանոնք բաղդատելով նախաստուգիտական Հայաստանի տխուր իրականության հետ: Ան ծանրացալ հայության դարավոր տառապանքներուն ու ջարդերուն վրա, կանգ առնելով ու շեշտելով, որ միայն սովետական գաղափարաբանությունն ու իշխանությունն էին, որ հայությունը փրկեցին վերջնական բնաջնջումից և անոր տալին խաղաղության և վաճառարարացման աննախընթաց պատեհություն: Այլ հայր տուրքը փր. խաղը եղրափակեց:

— Գոհաբանական աղոթքի խորհրդաբան տա պահուն, մեր սրբազան պարտքն է հոգիով ու մտքով ինքնամփոփվիլ և ոգեկոշել մեր ազատության համար զոհաբերվողները, մեզ հայրենիք և պետություն պարգևողները՝ գաղափարական մեծ անմահները,

1) Ներկա նամակը ուղարկված է ուսման հայ հայրենասիր ազգային Ա. Մ. Քեչանի կողմից իր որդուն, էջմիածնի Հոգևոր ճեմարանում սովորող Արամին, որը տրամադրեց այն «էջմիածնի» խմբագրությանը՝ հրատարակելու համար:

անթառամ հիշատակները Վ. Ի. Լենինի սկսյալ մինչև Ս. Շահումյան, որոնց հոգիները, անտարակույս ենք, որ այս պահուն խայտառքով կդիտեն մեզ: Մեր սրբազան պարտքն է նաև երախտանքով հիշել ուս մեծ ժողովուրդն ու սովետական փրկարար ժողովուրդները, և մանավանդ մեր մեծ ազատարարն ու հայրը՝ Ի. Վ. Ստալինը, աղոթելով առ Աստված, որ անոր պարգևն առողջության և երկար կյանք, որպեսզի իր հայրական ղեկավարությամբ սկսվող, համաշխարհային խաղաղության ճգնաժամ մեծ շարժումը, իր տվելի ձեռնարկներում պես, հաջողությամբ պատվի և աշխույժանալի ժողովուրդներին ավեր ու մահ սպառնացող նոր դարձնվող պատերազմը...

Քարոզի տևողության, ժողովուրդը պատկանում ու վերացած, արտաբերված «ամեն»-ներով փնտրանքներ, քանի վհիշակներն ձեռնին՝ Ստալին» ամոռներն ու վհիշատակներն «հայրենիք ու պետություն»: Մանավանդ որոտառել երևույթ ստացավ ժողովուրդի վերաբերմունքը, երբ հայր սուրբը ներքուս շեշտով աղոթեց աշխարհի խաղաղության համար:

Իրարու հաջորդող թրքական բարձարու ջարդերու գեհնեն մաղապուր սերունդի մը խլյակներուն համար, որոնցմե մին է մեր գաղութի շահահասներու դասը, անոր արտաբերած հարգանքի արտառու աշխարհ վերաբերումը Սովետական հայրենիքի և անոր երկնապարզ անաշուկի հանդեպ, այնքան բնական ու անկեղծ էր, որ կարելի չէր չհուզվիլ, շարտառել, որոնց ի տես օտարներն և չկրցին անտարբեր մնալ և բաժնակցան անոնք, իրենք ալ հուզված, գովասանքի ու հիացումի խոսքերով:

Ահա այսպես վերջացավ զոհաբանական աղոթքը, անգամ մըն ալ փաստելով Հայաստանյայց Եկեղեցւո պատմական լայնախոհ ոգին, որ ցույց է տվել Ան, դարերու ընթացքին, հոգուտ Հայրենիքին, հայ ժողովուրդին և Հայ Եկեղեցւոյն, քալելով պետության հետ՝ գերազանցատեղով զայն և անոր հետ միասնականության կենտառու դերը հայ վրանքի, հավատքի և հայրենիքի տեսականության համար...

Բ. — ՓԱՌԱՏՈՆԸ

Ան, մեր գաղութի իրականության մեջ, Պատրիարի փողոցին մեջ նմանը չտեսնված շքեղությամբ տնակեցավ: Նոյ. 30-ի երեկոյան, Պատրիարի փողոցին մեջ հանրակառուքի ու անցորդներու երթևեկը դարձեցավ, պահելու համար կարգն ու սարքը և հյուրերու հանգիստը: Ժամանակն առաջ արդեն լեց-

ված է սրահը: Հյուրերու մուտքը տեղի ունեցավ դրոպագին ծափողջուկներով ու հուռաներով, ամեն մեջ կհամարվին ուսման ժողովրդական Ռեսպուբլիկայի նախարարական կազմը, գլխավորությամբ վարչապետ դոկտ. Բետրո Գրոզայի, Ռոմեն Աշխ. կուսակցության Կեդր. Կոմիտեի կազմը և բաժանումներու պետերը, քարտուղարներ, նախագահներ և հայտնի աշխատավորականներ, Սովետական Միության հետ հարաբերության սերտացման ընկերություն՝ «ԱՌԻՈՒՍ»-ի պետերն ու հայտնի դեմքերը, հունգար, հրեա, պերման, ուս և ուկրաինացի, բուլղար, հույն և ալբան համաբնակ ժողովուրդներու ներկայացուցիչներ:

Խանդավառություն ու ծափահարությունը փոթորակի եղավ մանավանդ՝ երբ արահ մտան ՍՍՄԿ-ի Ռոմանյան մեծ դեսպան Ս. Ի. Քաֆթառաձեն իր տիկնոջ հետ, Բուլղարիո ժող. Ռեսպուբլիկայի դեսպան Բորիս Մանուիլ, Չեխոսլովակյան Ռեսպուբլիկայի դեսպան Լուպոմիր Լենհարթ, Լեհական Ռեսպուբլիկայի գործակալատար Թ. Փինցինքի, Ս. Մալախարյան՝ առաջին խորհրդականը սովետական դեսպանատան, Ս. Մ. Էլչիրեկյան՝ սովետական ընդհանուր հյուպատոսը, «Իդվեսախա» մեծ թերթի Բուլբուրի թղթակցի՝ Վնուք և իր տիկինը և, վերջապես, գաղութի աշխատավորական ներկայացուցիչներն ու հասարակական մարմինները:

Օրվան գործուն նախագահության արժույթը դրսևեցին վարչապետ դոկտ. Բետրո Գրոզան, Մեծ Դեսպան Քաֆթառաձեն, նախարարներ՝ Միրոն Քոնստանտինեսկու, Կ. Ալյոստու, «ԱՌԻՈՒՍ»-ի ընդհ. քարտուղար դոկտ. Դիմիտրիու, Հունգար ժողովրդական Միության նախագահ պրոֆ. Ալ. Քաշո, Հույն դեմոկրատական Կոմիտեի ընդհ. քարտուղար Թոմա Գիրգիու, Հայաստանյան ձակապետի նախագահ, ընդհ. քարտուղարը և անդամները:

Հանդեսին պատմվեց նախագահներ հուշակվեցան ժողովուրդներու ազատարար և հանձարեղ առաջնորդ՝ Ի. Վ. Ստալինը Սովետական Միության Կոմունիստական (ք) Պարտիայի Կեդր. Կոմիտեի քաղաքական բյուրոն, Ռոմեն Աշխատավորական կուսակցության Կեդր. Կոմիտեի Քաղաքական բյուրոն, Սովետական Հայաստանի Կոմունիստական (ք) Պարտիայի Կեդր. Կոմիտեի ընդհ. քարտուղար Գր. Հարությունյան, Սովետական Հայաստանի Գերագույն Սովետի նախագահության նախագահ՝ Մալախարյան և Սովետական Հայաստանի վարչապետ՝ Սահակ Կարապետյան:

Բոլոր այս ի պատվի անուններ հիշված

ատեն սրահը՝ կիճողար ծափահարությամբ շարժվեցին և ժողովարարը ոտքի կրարձրանալու ի հարգանքս:

«2. Ծ. ի Կեդր. Կոմիտեի ընկ. նախագահը հանդեսը կրանա սուրբ ծով մը և բեմին խոսք կանեն վարչապետ դոկտ. Բեռտո Գրոգան, որ վխտաի հոյակապ ճառ մը: Անոր կհաջորդեն ընկ. Տիմար Մարգարյանի խնամակաժ միկ ճառը, հաճախ ընդմիջված բռնե ծափահարությամբ:

Ճառերեն հոք կիմքագրվին և ծափերով կընդունվին մեծարանքի երկու հեռագրեր, մին նոր դարերու դադարախաղական սերմնացան և հիմնադիր Մեծ Առաջնորդին՝ Ի. Վ. Ստալինի և մյուսը՝ Սովետական Հայաստանի Գերագույն Սովետի նախագահին՝ Մալյուկ Պապյանի:

Գեղարվեստական բաժնին է մարդը: Խոր լուսնային մեջ կրկնվի բեմի վարագույրը և հիացիկ ակնարկներով կդիտվի Սովետական Միության 16 եղբայրական ռետպոլիկաներու խորհրդանիշներով պատկանող մեծ լիցիտի ու խորհրդավոր սարքվածքը բեմին, որ վիշտին տվեալական դադարախաղական միջան մեծ առաջնորդներու՝ անմահ Լենինի և արեւաշող Ստալինի մեծարիւր նկարները, իրենց կողքին ունենալով Սովետական Հայաստանի վարչապետ նկարներն ալ:

«Կոմիտաս երգչախումբը» կերպ Ազատ Դարձունիի «Կարմիր դարձուն», Մ. Վեաքանի «Եղբայրական քայլերը» և Տունոյնի «Հայրենի երգը»:

Կրկնա արտասանություններ և նվագ 2. Ծ. ի անսամբլի և դաշնամուրի մասնակցությամբ, ուրկե հոք ասպարեզը կտրվի Մոսկվայի ռադիո-տղիստ և լատերատ, համաշխարհային երիտասարդության Բոստոնի Ֆեատիվային երգչուհի՝ Զարուհի Դուրսանյանի: Ենորհալի երգչուհին հանդեսին սմենագրավիչ ղեմքն է ալլեա, գերող, դգաուն իր ձայնով տիրապետելով ունկնդիրներուն: Ան դաշնամուրի ընկերակցությամբ

կերպ հայերեն քանի մը երգեր — «Պաղ աղբյուրին մոտ», «Երազ», «Տուն ալի» և ալլեա Սրահը կարեծիքի. ծափահարությունները խեղատուն իրարու կհաջորդեն և բազմիցս կատիպեն շնորհալի երգչուհին դուրս գալու և վրկնելու երգերը կամ երգելու նորերը ալ: Ան կընդունի համակ կարմիր մեխակներով կաղմված խորհրդավոր ծաղկեկունք մը, որուն կպատասխանեն երգի, նոր կոտրով մը:

Նաև գեղարվեստական բաժնի ուրիշ գրավիչ մեկ երևույթն եղավ 2. Ծ. ի պարի անսամբլի հայկ. աղբ. տարագնեղով բեմ գալն ու պարելը, 2. Ծ. ի նվագի անսամբլի ընկերակցությամբ: Պարեցին «Աղջիկներու պարը» և «Թաշկինակներու պարը», խանդավառ ծափեր խելով:

«Կոմիտաս երգչախումբը» բեմին վրա է վերադառնալ և կիսակե հանդեսը խմբի վարիչ Կ. Հարությունյանի «Ձու նրեանի» երգով ու Ինտերնացիոնալով:

Այսպես, Արաժ քան, այս տարի ալալիս աննախընթաց խանդավառությամբ տոնվեցավ Սովետական Հայաստանի 29-րդ տարելիցը, օրինակելի կարգապահությամբ, որ մեծ գոհունակություն պատճառեց ամենքին:

Ու կխորհիմ, ալա, որքա՞ն խանդավառ կդառնան մարդիկ, երբ մահատարաու տառագրերի կյանքե մը ատը, ոտը կդնեն կենսատու հայրենի հողի վրա և հոն կենդանի աչքերով մրկիտեն հանդիսությունները հարազատ պետական տոնակատարությամբ... Մինչ մերինը, անուշին լեղի խառնված դառնահամ բան մը ունի իր մեջ, ամենեն երջանկացող պահերուն իսկ երբ կմտաբերենք, որ սրբիքներն ենք և հեռու հայրենիքի ջերմացնող գոգգուրանքն...

Երանի՜ բեզ, ողի, որ երիտասարդ ևս, հայրենի հողի վրա ևս և ապագայի ձայնը ունիս քեզ զորավիզ...

Կարոտակեզ հայր՝

Ա. Մ. Քեզնև